הרב יצחק דביר

צירוף מאפים שונים לחיוב חלה

הקדמה

בשני מקרים מצויים מקבל אדם לביתו כמות גדולה של עוגות ומאפים: במשלוחי המנות בפורים, ובשמחות, כגון: קידוש, 'שלום זכר', וכדו'. מהעוגות המתקבלות, בדרך כלל לא הופרשה חלה, מפני שרבים מכינים עיסה בשיעור קטן מהשיעור המחויב, והדבר מעורר אתגר הלכתי, משום שההלכה קובעת שגם אם לא היה שיעור בעיסה, אך לאחר מכן הצטרפו בכלי אחד מאפים רבים שיחד יש בהם שיעור חלה - הרי הם מתחייבים בחלה.[1] ובנידוננו נשאלת השאלה האם מקבל המאפים שמתאספים אצלו מאפים רבים יתחייב בהפרשת חלה? ואם כן מהיכן יפריש אותה?[2] שאלה זו הועלתה כבר לפני 200 שנה על ידי הרב יעקב לוברבוים בספרו 'דרך החיים' (סי' נח סעי' ז), וזו לשונו:

> במקום שהמנהג כשעושין חתונה או ברית מילה שולחין לו אוהביו כ"א לעקי"ך וכ"א אין מפריש חלה ממנו בביתו מפני שהוא פחות מכשיעור, אח"כ כשנצטרפו יחד בכלי אצל מי שנשתלחו לו חייבין בחלה וצריך להפריש מהן חלה.

אחריו הזכירו אזהרה זו פוסקים רבים.[3] ובמאמר זה נבקש לברר עד כמה מצויה מציאות שבה מתחייבים המאפים בחלה.

א. הגדרת הקפדה בעיסות

במשנה במסכת חלה[4] נאמר ששתי עיסות שאינן שייכות לאותו אדם אינן מצטרפות לשיעור חלה. טעם הדבר לפי הירושלמי (שם) הוא משום שבדרך כלל שני אנשים מקפידים שלא יתערבו עיסותיהם, ומשום כך גם שתי עיסות בבעלות של אדם אחד אינן מצטרפות אם הוא מקפיד שלא לערבן, וכך נאמר שם: 'אשה אחת שהיא מקפדת עשו אותה כשתי נשים'. את הטעם אפשר להבין בשני אופנים: א) כדי ששתי עיסות תתחברנה יחד לשיעור חלה דרשו חכמים שהן יוגדרו ממש כעיסה אחת. הדבר אפשרי רק כאשר בעליהן אינם מעוניינים לשמור עליהן מופרדות דווקא, אך אם הם מבקשים לשמור

1. שו"ע, יו"ד סי' שכה סעי' ב.
2. הפרשת חלה במקרה זה אינה פשוטה, משום שהמקבל אינו יודע אם חלק מהאופים כן הפרישו חלה, ולכן הוא לא יכול להפריש מאחת מהעוגות על השאר (שכן אולי היא פטורה), והוא יידרש להפריש מכל משלוח שקיבל בנפרד (אלא אם בהיעדר משלוח זה אין שיעור חלה, ואז יש לומר ממה נפשך).
3. חלת לחם, פרק ה אות יב; מקראי קדש, פורים סי' מא; דרך אמונה, הל' ביכורים פ"ו סי' קמב; אור לציון, ח"ד סי' נט; שו"ת הרב הראשי, ח"א סי' לז, ועוד.
4. משנה, חלה פ"ד מ"א.

בחזרה לעמוד התוכן

עליהן מופרדות אינן נחשבות לעיסה אחת.[5] ב) כדי לחבר בין שתי עיסות דרשו חכמים שהן תיגענה זו בזו, וכאשר בעל העיסות מקפיד להפרידן הן אינן יכולות להתחבר.[6]

ההבדל בין שני הטעמים משמעותי למעשה: אם מצטרפים רק שני מינים זהים שלבעליהם אין שום כוונה לחלק ביניהם, הרי שמקרה כזה איננו נפוץ, שכן בדרך כלל המאפים המתקבלים אינם זהים. אמנם אם כדי לצרף שני מינים די בכך שבעליהם אינם מקפידים שיגעו זה בזה, מקרה זה נפוץ בהחלט. בשאלה זו נחלקו הפרשנים והפוסקים:בפירוש הרע"ב (חלה פ"ד מ"ב) כתב: 'סתם אשה אחת אינה מקפדת אם העיסות **נוגעות זו בזו**'.[7] משמע שהאפשרות השנייה היא הנכונה, ורק אם ההקפדה כה גדולה עד שלא מעוניינים שהעיסות תיגענה זו בזו הן אינן מצטרפות לחלה. אולם הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ז ה"ב) כתב: 'אם היה מקפיד שלא תגע עיסה זו בזו **ולא תתערב עמה** אפילו היו ממין אחד אין מצטרפות'. משמע שגם אם אינו מקפיד על נגיעת העיסות אך מקפיד שהעיסות לא תהיינה מעורבות לגמרי אין הן נחשבות עיסה אחת, ואינן מצטרפות לשיעור חלה. ה'שלחן ערוך' למעשה כתב כדברי הרמב"ם וכן נקטו פוסקים נוספים.[8] ניתן להבין את מידת הזהות הנדרשת כדי להצטרף משאלת הירושלמי (חלה פ"א ה"ד): 'אם אינה מקפדת למה היא עושה אותה בשני מקומות?', בבסיס השאלה עומדת ההנחה ששתי עיסות יכולות להצטרף דווקא כאשר בעל העיסה אינו מעוניין בהפרדתן כלל, ולכן לא מובן מדוע בכלל הן חולקו לשתי עיסות נפרדות? תשובת הירושלמי מחזקת זאת עוד יותר, וזו לשונו:

> אמר ר' יונה בשאין לה מקום ללוש. מילתיה דרבי יונה אמר: היה לה מקום היכן ללוש והיא עושה אותן בשני מקומות מקפדת היא.

קביעת הירושלמי חד משמעית: כל סיבה שגורמת לבעל העיסה לחלק אותה לשתיים במכוון, מונעת מן העיסות להיחשב כעיסה אחת לחיוב חלה. דברי הירושלמי נפסקו להלכה על ידי הרא"ש,[9] ר"י קורקוס[10] וב'בית יוסף'.[11] מסקנה דומה עולה מדברי 'תרומת הדשן'[12] שדן באדם שרצה להכין עיסה גדולה עם כרכום, אך מחמת חוסר בכרכום חילק את העיסה לשניים ועירב כרכום רק בחצייה, ופסק שבמקרה זה שני חלקי העיסה אינם

---

5. דבר זה מובן לפי הקביעה הדורשת 'נשיכה' לשם חיבור עיסות, דהיינו להגיע למצב שבו אם ימשכו את העיסות לא ברור היכן ייפרדו, וממילא לא ברור היכן מתחילה כל עיסה והיכן היא נגמרת, ושתיהן עיסה אחת.
6. גישה זו מובנת יותר אם נאמר שלשם חיבור עיסות צריך נגיעה, וראה תוס' נדה ז ע"א שכתב: 'וצ"ע אי חשוב מוקף בנגיעה גרידא בלא נשיכה', ולאור זאת כתב כף החיים, או"ח סי' תנז ס"ק לח, שיש לחשוש גם לנגיעה בלא נשיכה ולהפריש בלא ברכה. אך בשער הציון, סי' תנז ס"ק יד, חלק על הבנה זו, וכתב שלא הסתפקו התוס' אלא לעניין הפרשה מן המוקף.
7. לשון דומה כתב גם בפני משה, חלה פ"ד ה"א, וכך כתב מהרי"ט אלגזי, חלה לג ע"א: 'ואין הדבר תלוי אם בדעתה להפרידם אחר כך או לא כההיא דטבול יום, דכל שאינו מקפיד בנגיעתם אף דדעתו להפרישם אח"כ הוי חיבור'.
8. שו"ע, יו"ד סי' שכו סעי' א; שו"ת תרומת הדשן, סי' קפט; ישועות יעקב (אורנשטיין), או"ח סי' תנז סעי' א ועוד.
9. רא"ש, הל' חלה סי' י.
10. ר"י קורקוס, הל' ביכורים פ"ז ה"א.
11. ב"י, יו"ד סי' שכו סעי' א.
12. שו"ת תרומת הדשן, סימן קפט.

בחזרה לעמוד התוכן

מצטרפים. זאת למרות שאינו מקפיד שהעיסות לא תיגענה זו בזו, ומבחינה מהותית אף היה רוצה שיתערב כרכום בכל חלקי העיסה, אלא שכעת הוא אינו מעוניין לערבן לעיסה אחת כדי שלא יוקהה טעם הכרכום. דברי 'תרומת הדשן' נפסקו על ידי הרמ"א,[13] ובעקבותיו פסק ב'ישועות יעקב'[14] שמצת מצווה אינה מצטרפת לחלה עם מצה רגילה.[15] לא נכחד, למרות שמפשט ה'בית יוסף' והרמ"א נראה שהוכרע שדווקא עיסות זהות שבעליהן מוכנים לערבן יחד מצטרפות לשיעור חלה, מדברי כמה אחרונים נראה שהעיסות אינן מצטרפות לחלה רק אם מקפידים שהן לא תיגענה זו בזו כלל. הקפדה כזו קיימת בדרך כלל כאשר הבדל הטעם בין העיסות משמעותי והמגע עלול לפגוע בהן, כגון: עיסה מתוקה ומלוחה, או חלבית ובשרית וכדו'.[16] אלא ששיטה זו קשה בשל המקורות הרבים שהובאו לעיל ומהם עולה שכדי שהעיסות לא תצטרפנה די בכך שבעל העיסה יבקש לשמור על ייחודיותה של כל עיסה ולא לערבן יחד, אף שאינו מקפיד על נגיעתן. ובפרט קשה על שיטה זו שהרי ההלכה קובעת שעיסות בבעלות שתי נשים אינן מצטרפות משום שהן מקפידות זו על זו, וקשה להניח שהנשים מקפידות שלא תיגע עיסתן בעיסת חברתן.[17]

ב. הקפדה במאפים

עד כה עסקנו בהקפדה המונעת חיבור של **עיסות** שונות. אך במקרה שלנו מדובר בחיבור של **מאפים** שונים לחיוב חלה, ועלינו לבחון האם כללי הצירוף זהים:[18]

לדעת הסוברים שרק כאשר מקפידים שהעיסות לא תיגענה זו בזו כלל הן אינן מצטרפות, יש להבחין בין ההקפדה הקודמת לאפייה לזו שלאחריה, וכלשונו של לקט העומר (סי' שכו סעי' ב):

13. רמ"א, יו"ד סי' שכו סעי' א. לפי זה מה שאמרו שסתם שתי נשים מקפידות זו על זו היינו שאינן מעוניינות שהעיסות תתערבנה לגמרי, שרוצה אישה בקב שלה. אך לא די בכך להבין את דין 'עיסה העשויה להחלק' שבה רואים שגם כשהנשים מוכנות לערב את העיסה לגמרי, חלקיה אינם מצטרפים, ולאור זאת עלינו להבין שגם כשאין הקפדה על עירוב העיסות לחלוטין לזמן קצר, עצם העובדה שלא מעוניינים שהן ייהפכו לעיסה אחת לעולם - מגדירה אותן כעיסות שאינן מתחברות.
14. ישועות יעקב (אורנשטיין), או"ח סי' תנז סעי' א.
15. וכעין זה בשמירת שבת כהלכתה, פמ"ב הערה מג, כתב שעיסת מצה שמורה אינה מצטרפת למצה שאינה שמורה, ואף מצה שנאפתה לאחר חצות אינה מצטרפת למצה שנאפתה לפני חצות.
16. לקט העומר, סי' שכו ס"ק ב; שו"ת הרב הראשי, ח"א סי' לז.
17. דין זה הוא המקור לכך שעיסות שמקפידים על תערובתן אינן מצטרפות, וכלשון הירושלמי, חלה פ"ד ה"א: 'אשה אחת שהיא מקפדת עשו אותה כשתי נשים', ולכן קשה לחלק בין הדינים. מנגד, דעה זו מתיישבת יותר עם סיום המשנה שם 'ובזמן שהם של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור'. המפרשים מבארים שכוונת המשנה למינים השונים שהוזכרו כמצטרפים זה עם זה, לדוגמה: עיסת חיטים מצטרפת עם עיסת כוסמין. ולכאורה היה צריך להעיר שאם במכוון עשתה עיסת חיטים לבד ועיסת כוסמין לבד אינן מצטרפות, ורק כאשר 'במקרה' הכינה את העיסות הללו בנפרד מצטרפות. במשנה הקושי פחות גדול, שאפשר שהיא עוסקת בדין העקרוני, אך גם בשו"ע, יו"ד סי' שכד סעי' ב, הוזכר דין זה של צירוף עיסות ממינים שונים, בלא הוזכר כלל שמדובר במקרה חריג.
18. במועדים וזמנים, סי' תסד, הסתפק אם כאשר הקפידו על העיסות אין המאפים מצטרפים גם אם עליהם לא מקפידים, אך בשו"ת אבן ישראל, ח"ט סי' קה, דחה סברה זו, וכן הובא בשם הרב אויערבך בשמירת שבת כהלכתה, פמ"ב הערה מג.

מאחר שכבר נאפו אינו מקפיד על נגיעתן, משא"כ קודם אפיה אדם קץ שלא יגעו ולא ינשכו עיסה טובה בעיסה גרועה ממנה.

לדוגמה, בדרך כלל אנשים מקפידים שבצק של מצה שמורה לא יגע בשאינה שמורה, אך לא מקפידים כך במצות לאחר אפייתן. כך גם נקט הרב אליהו (שו"ת הרב הראשי, ח"א סי' לז), וזו לשונו: 'בעוגות אפויות אין מקפידין בדרך כלל על נגיעת שני סוגים זה בזה'. אמנם, כאמור לעיל, לדעת רוב הפוסקים די בכך שמקפידים שהעיסות לא יתערבו ויהיו לעיסה אחת - כדי למנוע את צירופן לשיעור חלה. וממילא אין משמעות לכך שלא מקפידים שהמאפים ייגעו זה בזה. ואף שאחר האפייה כבר אי אפשר להפוך את המאפים ממש לעיסה אחת, כתב ב'יד אפרים'[19] שרק אם אינו מקפיד כלל שיהיו נפרדים, והיה מוכן 'שיחזירם לסולתן ויתערבו יחד' - מצטרפים לחלה יחד. ולכן כתב הרב אויערבך[20] שגם אם לא מקפידים להפריד בין המאפים ומניחים אותם יחד מעורבים בקופסה, אין זה משום שאין מקפידים עליהם אלא 'מסתבר שזה מפני שרק סומכים על זה שהם ניכרים וחשיב כמקפיד על תערובתן'. יש להעיר שגם לשיטת רוב הפוסקים ההקפדה לאחר האפייה שונה במעט מזו שלפניה, ובפרט כאשר מקבל אדם מאפים דומים עם הבדלים קטנים. לדוגמה, עוגות שוקולד במתכונים מעט שונים, לחם שום ובצל וכדו', אף שאפשר שמי שהכין את העיסות היה מקפיד שלא יתערבו עם העיסה מהמין השני, מכל מקום מבחינת המקבל פעמים רבות המאפים זהים, והוא לא היה מקפיד אף אם היו מחזירים אותם לסולתן ומכינים אותם מחדש כשהם מעורבים, ולפיכך במקרה כזה הם יצטרפו לחיוב חלה.

ג. הקפדה בצירוף סל

עד כה עסקנו בעניין צירוף עיסות לחלה על ידי חיבורן זו לזו. אולם במקרה שבו אנו עסוקים המאפים מצטרפים לשיעור חלה על ידי הנחתם יחד בכלי - צירוף סל, ועלינו לברר האם ההקפדה המונעת את צירופם זהה להקפדה האמורה לעיל ביחס לחיבור עיסות יחד. ההנחה שדיני ההקפדה בצירוף סל שונים מההקפדה בחיבור עיסות, מתבססת על הבדל הלכתי משמעותי שבין הצירופים: כדי לחבר עיסות יחד נדרשת 'נשיכה', כך שאם יפרידו את העיסות הן 'ינשכו' אחת מן השנייה, ולא ייפרדו בדיוק במקום שבו חוברו. ואילו לשם 'צירוף סל' לא נדרש חיבור של העיסות ודי בכך שהן הונחו יחד בסל כדי לחברן. ניתן להבין שהבדל זה מורה על שוני מהותי באופן חיבור העיסות: 'הנשיכה' נדרשת בשל הצורך שהעיסות תהיינה לעיסה אחת ממש, כך שאי אפשר להצביע היכן מתחילה כל עיסה והיכן היא נגמרת. ולכן נקבע שדווקא כאשר בעל העיסה אינו מקפיד שהעיסות יהיו לעיסה אחת לגמרי הן מצטרפות. אמנם צירוף סל מחייב בשל הצטברות שיעור חלה בכלי, בלא שהוא מחבר את העיסות לעיסה אחת,[21]

19. יד אפרים, או"ח סי' תקו סעי' ג.
20. שמירת שבת כהלכתה, פמ"ב הערה מג.
21. הנחה זו בוודאי אינה מוסכמת, משום שיש מהאמוראים שסברו שגם מאפים מצטרפים רק בנשיכה, פסחים מח ע"ב, בנוסף רבים כתבו שהמאפים המונחים בסל צריכים לגעת זה בזה, וצריך להבין מה מטרת נגיעה זו, ובמשנה ראשונה, חלה פ"ב מ"ד, כתב: 'משום דצירוף סל עם הנגיעה חשיבי כמו

בחזרה לעמוד התוכן

וייתכן שבמקרה זה לא נדרשת אי הקפדה כזו שבעל העיסות יהיה מוכן שהן תהיינה עיסה אחת. כמה ראשונים התייחסו במפורש לשאלה זו: הר"ש,[22] הרשב"א[23] והמאירי[24] כתבו בפירוש שצירוף סל אינו מועיל לצרף עיסות שמקפידים עליהן.[25] ולכן, ה'פרי מגדים'[26] שבתחילה הסתפק בשאלה זו ומסברה נטה לומר שהסל מצרף גם עיסות שאינן מאותו המין, בסיום דבריו ציטט את הראשונים הנ"ל שבהם מפורש שגם הסל אינו מצרף עיסות ומאפים שמקפידים עליהם,[27] כדבריו פסק גם רבי עקיבא איגר.[28] כשיטה זו עולה גם מדברי ה'ישועות יעקב'[29] ו'יד אפרים',[30] שסברו שחמץ ומצה או מצות מסוגים שונים אינם מצטרפים זה עם זה בסל, וכך דעת הרב אויערבך.[31] למרות האמור, מדברי שני פוסקים אחרונים אפשר ללמוד דין שונה למאפים המצטרפים בסל: ב'בית מאיר' (או"ח סי' תנז סעי' ח) כתב שמאפים שמתובלים בבשמים ממינים שונים מצטרפים יחד לשיעור חלה. הוא מסביר מדוע דין זה שונה מדין עיסות שמקפידים עליהן ואינן מצטרפות, וזו לשונו:

> כי כל זה לא נאמר אלא בעיסות שהצירוף יהיה ע"י נגיעה ונשיכה, אבל בנאפה כבר ולענין צירוף סל לענ"ד אין בזה קפידא ודאי בהנגיעה ומצטרפים שפיר.[32]

יש שהבינו שגם 'מקור חיים' (או"ח סי' תנז ביאורים ס"ק א) סבר כשיטה זו,[33] בעקבות הפתרון שהציע למי ששכח להפריש חלה מעיסת החמץ שלו בערב פסח שחל בשבת, וזו

נשיכה... דבעי חיבור מעליא שיחשבו כגוף אחד ובעי נשיכה או צירוף סל', וממילא מדבריו משמע שצירוף סל פועל כמו חיבור. להלכה, דעת רוב האחרונים שצריך נגיעה. ראה: נקודות הכסף, יו"ד סי' שכו; גר"א, יו"ד סי' שכה ס"ק ג; ערוה"ש, שם ס"ק ג; משנ"ב, סי' תנז ס"ק ז. ואכן הפרי מגדים להלן שביקש לומר שצירוף סל שונה, יצא מנקודת הנחה שאין צורך בנגיעה בסל, כדעת הט"ז, או"ח סי' תנז ס"ק ב.

22. ר"ש, חלה פ"ד מ"א.
23. רשב"א, פסקי חלה, שער ב ה"ז.
24. בית הבחירה, מסכת חלה פ"ב.
25. לכאורה מוכרח ללמוד כן מדין 'עיסה העשויה להחלק' שפטורה מן החלה מפני שנחשבת של שתי נשים המקפידות, ולא מצינו שאם העיסה מצויה בקערה דינה שונה מכיוון שהצטרפה בסל.
26. פרי מגדים, משב"ז או"ח סי' תנז ס"ק א.
27. למרות האמור, כמה אחרונים ציטטו את הפרי מגדים כמי שסובר למעשה שסל מצרף גם עיסות ומאפים שמקפידים עליהם. ראה: לקט העומר, סי' שכו סעי' ב; שו"ת אבן ישראל, ח"ט סי' קה. בעל לקט העומר ביאר שהפרי מגדים חזר בו רק ביחס לעיסות ממינים שונים לגמרי (חיטים ושעורים וכדו'), אך לא ביחס לעיסות שמקפידים עליהן. אף שבלשונו של הפרמ"ג ניתן להבין כן, קשה מאוד לומר שזו כוונתו מאחר שהר"ש והרשב"א אותם הוא מזכיר התייחסו לעיסות שמקפידים עליהן ולא לעיסות ממינים שונים.
28. רבי עקיבא איגר, יו"ד סי' שכה ס"ק א.
29. ישועות יעקב (אורנשטיין), או"ח סי' תנז סעי' א.
30. יד אפרים, או"ח סי' תקו סעי' ג.
31. שמירת שבת כהלכתה, פמ"ב הערה מג.
32. נראה בפשטות מדבריו שעיקר חילוקו בין צירוף סל לחיבור עיסות, וכוונת דבריו: 'אין בזה קפידא ודאי בהנגיעה' היא שצירוף סל לדעת פוסקים רבים אינו זוקק אפילו נגיעה, ומכאן מוכח שאין זה איחוד של העיסות, כפי שהתבטא הפרמ"ג (שם) באופן דומה: 'בצירוף סל אחר אפיה ואין נוגעת מצטרף משמע אף באינו מינו מצטרף'. וכך הבין את דבריו בשו"ת אבן ישראל (שם). אמנם בלקט העומר (שם) פירש שהבית מאיר הבין שרק עיסות ומאפים שמקפידים על נגיעתם אינם מצטרפים, וסבר שהקפדה זו אינה קיימת במאפים, וכן הבין גם את דברי הפרמ"ג.
33. בקובץ הליכות שדה, גיליון 178 הביא הרב איזנטל בשם הרב אלישיב שכן הבין מהמקור חיים.

לשונו: 'לצרף החמץ עם המצה בסל אחד ואז יכול לאכול החמץ על סמך שישייר מהמצה'.[34] אלא שאין הכרח להבין כך מדבריו, משום שהוא התייחס לעיסות שכבר היה בכל אחת מהן שיעור חלה, ואין הכרח שגם עיסות שלא היו חייבות בחלה תצטרפנה יחד בסל כשמקפידים עליהן.[35] לכאורה קשה, כיצד יכולים פוסקים אלו להכריע כנגד הראשונים שכתבו בפירוש שצירוף סל אינו מועיל לעיסות שמקפידים עליהן? ניתן ליישב זאת בשני אופנים:

ב'אבן ישראל'[36] הבין שלדעת הרמב"ם[37] צירוף סל מועיל רק לאחר האפייה, משום שהוא פועל באופן שונה מצירוף עיסות, וזו לשונו:

> והחילוק פשוט דבעיסה בעינן לחלות שם עיסה, ובלי דין חבור לגוף אחד חסר בחלות שם עיסה, דשם עיסה היינו מחמשת רבעים קמח הנעשים לגוף אחד משא"כ לאחר אפיה דאז לא בעינן שם עיסה אלא דלא יחסר שיעורא ולזה שפיר מהני גם צירוף סל.

אפשר אם כן לומר שיש מחלוקת בין הרמב"ם לראשונים הנ"ל, וה'בית מאיר' ו'מקור חיים' נקטו כשיטת הרמב"ם. אלא שאם נאמר כך הרי ששיטה זו אינה להלכה, שכן למעשה הכריע ה'שלחן ערוך'[38] שצירוף סל מועיל גם ביחס לעיסות ולא רק ביחס למאפים. אפשרות נוספת, שהפוסקים שהתירו צירוף סל גם כשמקפידים על המאפים הבינו שהראשונים הנ"ל עסקו דווקא בצירוף סל של עיסות, אך צירוף מאפים בסל מצרף גם מאפים שמקפידים עליהן. כך פשט לשון ה'בית מאיר': 'אבל בנאפה כבר וכו''. אלא שחלוקה זו קשה, משום שנזדקק לומר שכאשר הראשונים דיברו על 'צירוף סל' בסתמא הם התכוונו רק לצירוף עיסות, אך דין צירוף סל במשנה (חלה פ"ב מ"ד) מתייחס לאיסוף המאפים מן התנור: 'אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה'. וחלק מן הראשונים אף הביאו שמקורו הוא מן הפסוק (במדבר טו, יט): 'והיה באכלכם מלחם הארץ'.[39] וקשה לומר שדברי הראשונים ביחס ל'צירוף סל' מתייחסים לצירוף עיסות בסל, בלא שהזכירו זאת.[40]

---

34. פתרון זה אפשרי בחו"ל, מפני ששם מותר להפריש את החלה מהמאפים בסיום האכילה.
35. הסיבה לחשוב שדברי המקור חיים כן קשורים לענייננו היא שאין מדובר בסתם הפרשה משתי עיסות שיש בהן כשיעור, אלא בצירופן לעיסה אחת כך שתיחשב אכילת עיסת המצות כהמשך לאכילת עיסת החמץ, ולא נאמר שכבר סיים את אכילת עיסת החמץ בלא שהפריש. וממילא יש כאן ממש חיבור לעיסה אחת. גם ביד אפרים, או"ח סי' תקו סעי' ג, שדחה את הצעת המקור חיים, השתמש בסוגייתנו שעיסות שמקפידים עליהן אינן מצטרפות, משמע שהבין שכדי שנגדיר את העיסות לעיסה אחת שיש בה דין 'אוכל והולך וכו'' אנו זקוקים לצירוף הדומה לחיבור לשיעור חלה.
36. אבן ישראל, הל' ביכורים פ"ו הי"ט.
37. רמב"ם, הל' ביכורים פ"ו הט"ז.
38. שו"ע, יו"ד סי' שכה סעי' א.
39. שאילתות, שאילתא עג; רי"ף, פסחים טו ע"ב; רא"ש, פסחים פ"ג סי' ו; רמב"ם, הל' ביכורים פ"ו הט"ז. אכן בשו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' סח, נקט שדין צירוף סל אינו מלימוד זה אלא מסברה.
40. הדברים קשים יותר במאירי (שם) שהזכיר את צירוף הסל לצד הזכרת התנור 'וצריך שתדע שכל שביארנו בצירוף סל או תנור או השכה ונגיעה פירושו בשהן של אשה אחת שאם הן משל שתי נשים הואיל ומקפידות זו על זו בעירוב עיסתן אין דברים אלו מצטרפין'.

ד. הבנת דעת המזהירים

לפי השיטות שסוברות שמאפים שאינם ממין זהה מצטרפים על ידי סל, מובן מדוע הזהירו הפוסקים (המובאים בראש המאמר) את בעלי השמחות המקבלים עוגות רבות, וכן את מקבלי משלוחי המנות, שיש חשש שיצטרפו המאפים בידם ויתחייבו בחלה. אמנם לפי השיטות הסוברות שדווקא מאפים מאותו מין מצטרפים, לכאורה מדובר במקרים נדירים שאדם מקבל כשיעור מאותו סוג מאפה.

למרות האמור, אין הכרח לדייק שדעת כל הפוסקים שהזהירו מהצטרפות המאפים היא שגם מאפים ממינים שונים מצטרפים זה עם זה, משום שככל הנראה בעבר מגוון המאפים היה מצומצם יותר ולכן המציאות שאדם יקבל כשיעור מאותו סוג מאפה היתה מצויה יותר. לכך כמה ראיות:

א) המשנה עצמה כלל לא טרחה להזכיר את דין הקפדת אישה על שתי עיסות, והדיון ביחס לצירוף מאפים ממינים שונים החל רק בדורות האחרונים.

ב) בעל ספר 'חלת לחם', הוא תלמידו של הרב לוברבוים שבספרו 'דרך החיים' היה הראשון להזהיר על צירוף העיסות. בספר 'חלת לחם' הוא אכן מעתיק את אזהרת רבו,[41] למרות שהוא פוסק בפירוש שצירוף סל אינו מועיל לצרף עיסות שמקפיד עליהן.[42]

ג) הרב אויערבך סבר בפירוש שמאפים מסוגים שונים אינם מצטרפים, ולמרות זאת מסופר שביקש להזהיר את הציבור מצירוף של מאפים המתקבלים במשלוחי המנות,[43] משמע שהייתה מצויה קבלת מאפים רבים מאותו סוג.

סיכום למעשה

יש מהאחרונים שסברו שגם מאפים שאינם מאותו הסוג מצטרפים יחד, משני טעמים:

א. יש שסברו שדיני הקפדה לא נאמרו ביחס לצירוף סל, והוא מצרף גם מינים שונים (שו"ת 'אבן ישראל', הרב אלישיב).

ב) יש שסברו שהקפדה נמדדת על פי נגיעה, ואנשים פחות מקפידים שהמאפים לא ייגעו זה בזה ('לקט העומר', הרב אליהו).

אמנם, פשטות ההלכה היא שרק מאפים מאותו סוג מצטרפים לשיעור חלה, ולעניין זה ייחשבו כל המאפים שמבחינת המשתמש זהים וההבדלים ביניהם מינוריים, כגון: עוגות שוקולד עם מתכונים מעט שונים - כמאפים שמצטרפים יחד. אולם מאפים שאינם מאותו סוג, אינם מצטרפים יחד לחלה (כך פסקו ב'ישועות יעקב', 'יד אפרים', וכך גם הכריע הרב אויערבך להלכה). ולפיכך נדירים המקרים שבהם אדם יקבל מאפים מאנשים שונים והם יצטרפו אצלו לשיעור חלה.

41. חלת לחם, פ"ה סע' יב.
42. חלת לחם, פ"ה סע' ה.
43. בהליכות שלמה, פי"ט הערה 60, הובא שהרב אויערבך ביקש מהרב טוקצ'ינסקי להוסיף אזהרה זו בלוח ארץ ישראל.

בחזרה לעמוד התוכן